

Szakmai beszámoló

Az NKA Közgyűteményi Kollégium 600.000 Ft-tal támogatta a Tudományos kutatás lehetősége a múzeumban című konferencia megrendezését. (Pályázati azonosító: 3508/01294)

A konferenciára 2016. február 24-25-én került sor a Déri Múzeumban.

A konferencia programja:

„Kulturális wellness vagy tudományos műhely? Kiegészíti vagy kizárja egymást?” Konferencia, Déri Múzeum Debrecen, 2016. február 24–25.

Február 24. (szerda)

10.00 - 12.00

Regisztráció, a Déri Múzeum új állandó kiállításainak fakultatív megtekintése

12.00

Ebéd

13.00 - 13.20

A konferencia megnyitása

dr. Angi János igazgató köszöntője

Halász János országgyűlési képviselő, az MMA felügyelő testület elnöke köszöntője

Kulturális wellness vagy tudományos műhely? Lakner Lajos tudományos

igazgatóhelyettes bevezetője

13.20 - 14.20

Muzeológusi szerepek I.

Bereczki Ibolya: *A múzeum muzeológusa, a muzeológus múzeuma. Kutató?*

Feldolgozó? Interpretátor?

Wilhelm Gábor: *Múzeum, tudomány, részvétel*
 Reznák Erzsébet: *Egy nap a Kossuth Múzeumban 2015-ben*

14.20 - 15.00

Vita

15.00 - 15.40

Muzeológusi szerepek II.

Medzihradzky Zsófia: *Egyéni hobbi, vagy a bemutatás alapja? Mi újság a természettudományos közgyűjteményekben?*

Pusztai Tamás: *A múzeum mint kutatási intézmény – a tudományos kutatók felelőssége*

15.40 - 16.15

Vita

16.15 - 16.45

Kávészünet

16.45 - 17.45

Változó múzeumi szerepkörök I.

Káldy Mária: *Változó múzeum, változó múzeumi tudás*

Ratkó Lujza: *Dance macabre? Megszokni vagy megszökni*

17.45 – 18.30

Vita

19.00

Vacsora

Február 25. (csütörtök)

09.00 - 10.00

Változó múzeumi szerepkörök II.

Varga Benedek: *A múzeum az emlékezés és a felejtés metszéspontjában*

Lakner Lajos: *Állandóság és változás. Avagy állandó változás?*

Árpádházy-Godó Csaba: *Hitelesen és élményszerűen. Múzeumok a virtualizálódó világunkban*

10.00 - 10.30

Vita

10.30 – 12.10

Tapasztalat és önreflexió

Havasi Bálint: *A jó, a rossz és a csúf*

Székely Zoltán: *Kutatási lehetőségek és tudományos teljesítmény*

Pattantyús Manga: *„Nem VAGY-VAGY, hanem ÉS. Tudományos kutatás ÉS bemutatás, egyik sem a másik nélkül”*

Kelevéz Ágnes: *Ez bejött! Új szerzemények A-tól Z-ig*

Tóth Kálmán: *Új látogatói csoportok bevonására irányuló törekvések a szombathelyi múzeumokban*

12.10 - 12.40

Vita

12.40 - 12.55

Kávészünet

12.55 - 13.35

Tudomány és támogatás

Gréczy Emőke: *Folyóirat és/vagy szakirodalom. Hogyan képes egy folyóirat a múzeumi munkát támogatni?*

Dani János: *„Márpedig ha nincs pénz, nincs tudomány.”*

13.35 - 14.00

Vita

Zárszó

A konferencián elhangzott előadások összefoglalói szerzői rendben:

Árpádházy-Godó Csaba: *Hitelesen és élményszerűen. Múzeumok a virtualizálódó világunkban*

Életterünk mára kiterjedt és hálózatosá vált. Egyszerre vagyunk jelen a valós, fizikai térben és a virtuális világ hálózataiban, melynek információit ma már szinte bárhol könnyedén elérhetjük mobil eszközeink segítségével. Ez alapvetően megváltoztatta az információszerzési és tanulási szokásainkat. Egyrészt az eddigi vertikális tanulási modell helyét egyre inkább a horizontális modell veszi át, ami nagyobb teret enged a hamis, bizonytalan eredetű információknak, ezért fontos lenne, hogy a múzeumok hiteles helyként ún. elsődleges csomópontok legyenek a digitális infosztrádán. Másrészt - részben a virtualizáció hatására - az információszerzésben is előtérbe került az élményközpontúság, ezért szükséges lenne, hogy a múzeumok is élménygeneráló tevékenységgé változtassák saját információsolgáltatásaikat. Harmadrészt a digitális eszközök elterjedése a múzeumok számára is megnyitotta az utat, hogy az eddig felhalmozott tudást a valamilyen hátránnyal élő látogatók számára is "fogyasztható" formában tudják "tálalni".

Dani János: *„Márpedig ha nincs pénz, nincs tudomány.”*

„Magyarországon még mindig úgy megy, hogy a kutatók maguk kalapozzák össze a pénzt – a tudomány menedzsment ismeretlen fogalom, legalábbis az egyetemi szférában. Márpedig ha nincs pénz, nincs tudomány.” (Nagy Balázs - geográfus, klímakutató)

Valóban így van, valóban ugyanez a helyzet a magyar múzeumoknál is...? Az előadás Nagy Balázs fenti mondataira reflektálva néhány esettanulmányon keresztül próbálja bemutatni, milyen utak létezhetnek a tudományos kutatás számára a magyar múzeumokban a 21. század elején.

Bereczki Ibolya: *A múzeum muzeológusa, a muzeológus múzeuma. Kutató? Feldolgozó? Interpretátor?*

Miért választja egy történész, néprajzos, biológus egy életre munkahelyként, sőt, élethivatása megvalósítási helyszínéül a múzeumot? Ironikus megfogalmazással mondhatnánk egyszerűen azt is, hogy bizonyára azért, mert őrült, hiszen választása sok esetben egy életre szól és döntése meghatározza életének szinte valamennyi területét. De valóban csak őrült – finoman fogalmazva – megszállott emberek gyűjtőhelye ez a Magyarországon is több mint két évszázados múltra visszatekintő intézmény? Múzeum muzeológus nélkül – nemcsak a jogszabályi előírások miatt – nem lehet valódi kulturális intézmény.

Tapasztalataink szerint még a legkisebbek, a muzeális kiállítóhelyek is csak akkor lehetnek egy helyi közösség számára hosszútávon fontosak, ha mögöttük egy ember áll, aki élethivatásának tekinti az intézményben végzett munkát.

Hogy állunk hát a saját helyünkkel, kik is vagyunk: kutatók, feldolgozók, közreadók? Tekinthetjük-e saját terrénunknak – de nem hitbizományunknak – a helyet, ahová naponta bejárunk? Az előadásban a muzeológus sokféle szerepvállalását, attitűdjét, a modern múzeumi kihívásokra adott vagy éppen adható választát kívánom körbejárni.

Gréczy Emőke: *Folyóirat és/vagy szakirodalom Hogyan képes egy folyóirat a múzeumi munkát támogatni?*

Ezt a kérdést szem előtt tartva láttunk hozzá a 2007 őszén elindult MúzeumCafé arculati és tematikai újratervezésének. Célunk, hogy dokumentáljuk, a szakma és a közönség számára is láthatóvá tegyünk a magyar múzeumok működését, emellett az itt publikált kutatásokkal és tanulmányokkal elősegítsük a múzeumi területen dolgozók munkáját. Prezentációmban nemcsak a márciusban megjelenő megújult lapot, a megjelenésében és szerkesztésben is megváltozott koncepciót mutatom be, hanem azt a gondolkodási folyamatot is levezetem, amelynek során a lap – közel egy évtized alatt – egy képes magazinból remélhetőleg nélkülözhetetlen szakirodalommá válik.

Havasi Bálint: *A jó a rossz és a csúf*

Az előadás bemutatja a keszthelyi Balatoni Múzeum küldetését és ezzel összefüggő múzeumi feladatok változását, ezek egymáshoz való viszonyát. Statisztikai adatok, az érintettek (belső és külső kollégák, látogatók, fenntartó...) visszajelzései alapján azonosításra kerülnek az intézményen belüli múzeumi feladatokat érintő esetleges problémák. Az előadás második fele kísérletet tesz az egyes feladatok/problémák álarca mögé tekinteni és konkrét tapasztalatokat (jó gyakorlatokat) felvonultatva a "vagy" helyett az "és" útját felvázolni. Választ keresve arra is, hogy hogyan tud egy nagy tradíciójú, de létszámát tekintve közepes méretű területi múzeum a XXI század kihívásainak megfelelni.

Káldy Mária: *Változó múzeum, változó múzeumi tudás*

Egyetértek azokkal a véleményekkel, melyek a múzeumot napjaink legkomplexebb kulturális intézményeként definiálják, melynek klasszikus alapfunkciói (gyűjtés, megőrzés, feldolgozás, bemutatás) az elmúlt évtizedekben jelentősen módosultak, újabbakal gazdagodtak. Új funkciókat eredményezett a múzeumok tudásközvetítő, társadalomformáló szerepe éppen úgy, mint a kommunikáció és a múzeumi szolgáltatások terén megjelenő elvárások. A múzeum ma már nemcsak kutatási, hanem oktatási és közösségi központ is, amely nyitott a különböző társadalmi csoportok felé, nemcsak közvetíteni, hanem megszólítani, cselekvésre, gondolkodásra készíteni tud és akar. Miközben kiemeljük a múzeumi gyűjtemények kulcsszerepét, a tudományos kutatások jelentőségét, hangsúlyozzuk a múzeumok társadalmi szerepvállalását is. Előadásommal a szakmai tanácskozás tematikájában felvetett két modell egyensúlyát kívánom erősíteni, építve egy 2015-ben a MOKK keretében végzett kutatásra is. Keresve a probléma megoldását, foglalkozom a megváltozott múzeumi funkciókat figyelembe vevő, korszerű múzeumi tudás megszerzésének kérdésével is.

Kelevéz Ágnes: *Ez bejött! Új szerzemények A-tól Z-ig*

Az elmúlt évtized új szerzeményeiből válogató kiállításunk szorosan kapcsolódik a konferencia témájához. Ugyanis hangsúlyosan másról és másként akartunk szólni, mint korábban tettük. A kiállítás kurátoraként azt a célt tűztem ki, hogy ne csupán számvetést készítsünk gyarapodásunk legfőbb eredményeiről, hanem egyúttal arra is hívjuk fel a figyelmet, hogy a közönség elé kerülő, vizuálisan megkomponált kiállításaink válogatott anyaga mögött milyen hatalmas gyűjtemény és milyen komoly feldolgozó munka húzódik meg. A falak közt zajló muzeológiai háttérmunkát szándékosan az előtérbe helyeztük. Nemcsak az új szerzemények irodalomtörténeti jelentőségét akartuk vizsgálni, hanem szólni akartunk a szerzeményezések gyakran küzdelmes menetéről is. Az önreflexió mint szemlélet áthatja a kiállítás egészét, ennek módszereiről és üzenetéről szeretnék részletesen beszélni előadásomban.

Lakner Lajos: *Állandóság és változás. Avagy állandó változás?*

A múzeumok működését a tárgyakra és a közönségre irányuló figyelem kettőssége határozza meg. Hol az egyik, hol a másik kerül előtérbe. Hol pedig kialakul valamiféle egyensúly a két terület között. Emiatt a dinamikus mozgás miatt nem beszélhetünk ideális múzeumról. Meg lehet ugyan jelölni alapfeladatokat, de a környezet, a nézőpontok, a funkciók és az elvárások folytonos változása miatt ezek hangsúlyossága állandóan módosul.

Az előadás a modern múzeum születésétől kezdve kíséri végig, hogyan alakult a tárgy-, és a közönségorientáltság viszonya. E történeti áttekintés segíthet megérteni, hogyan jutottunk el oda, ahol most vagyunk.

Medzihradzky Zsófia: *Egyéni hobbi, vagy a bemutatás alapja? Mi újság a természettudományos közgyűjteményekben?*

A „múzeumi törvény” – úgy tűnik – egyértelműen szabályozza a muzeológusok, múzeumi szakalkalmazottak által végzendő, a gyűjteményekkel kapcsolatos, a tudományos és a bemutatási tevékenységet. A természettudományos

közgyűjtemények viszont – jellegüknél fogva – feszegetik ezeket a határokat, tevékenységük sokszor vált ki vitákat. Mire jó múzeumba hozni, raktárakba zárni olyan tárgyakat, élőlényeket, amelyeket élőben a természetben is megtekinthetünk, mi a jelentősége ilyen esetben a közgyűjteménybe kerülésnek? Elég vagy nem elég, ha egy múzeum természettudományi gyűjteménye „csak” egy jól karbantartott adatbázisként szolgál a múzeumi szervezeten kívül dolgozó kutatók számára? Lehet, hogy a múzeum a „kihalófélben levő” kutatási területek múzeuma is?

És ami ehhez kapcsolódóan nagyon fontos: más-e, és ha igen, miben más a természettudományos kiállítás, mint a történeti, képzőművészeti? Milyen szerepet játszhat a természettudományos köznevelésben a múzeum?

Létrehozható, működtethető-e magas színvonalú bemutatói, közreadási tevékenység a múzeum saját kutatásai nélkül?

Sok-sok kérdés és nagyon kevés biztos válasz az, amit az előadásban szeretnénk megfogalmazni, azzal a határozott céllal, hogy a természettudományos muzeológia és múzeumi köznevelés problémái bekerüljenek a múzeumi közösség érdeklődési területébe.

Pattantyús Manga: *"Nem VAGY-VAGY, hanem ÉS. Tudományos kutatás ÉS bemutatás, egyik sem a másik nélkül"*

A múzeumok korábban meghatározott négyes alapfeladata: a gyarapítás – megőrzés – feldolgozás – bemutatás, az információ mennyiségének robbanásszerű megnövekedésével, az információ közvetítését felgyorsító technikai eszközök fejlődésével és a társadalom széles rétege számára könnyebben elérhetővé tételével, a szórakoztató programok kínálatának kiszélesedésével, újakkal bővült: elvárásként jelentkezik a szórakoztatva tanítás, élmény nyújtás, a látogatóbarát szemlélet, stb.

Az előadás a Szépművészeti Múzeum-Magyar Nemzeti Galériában a minden magyar múzeumot lépéskényszerre indító változásokról szól, és ezen kívül azokról az új útkeresésekről, melyek az egyesítésből és a Szépművészeti Múzeum ideiglenes bezárásából fakadnak. A bemutatás oldalán a látható vagy látványos változásokról és a kutatás és oktatás oldalán folyó, de „nem látható” változásokról, egyúttal ez utóbbit erősítendő, általában véve a muzeológus kutatók munkáját segítő javaslatokról.

Pusztai Tamás: A múzeum, mint kutatási intézmény — a tudományos kutatók felelőssége

Nem kérdés, hogy az egyik legfontosabb feladat, megtalálni, és megtartani az egyensúlyt a különböző múzeumi szakágak - úgymint a gyűjtés, a kutatás, feldolgozás és a társadalmi szerepvállalás - között. Amit ebből a történetből ki szeretnék emelni, az nem más, mint a múzeumi tudományos kutatók felelőssége.

A múzeumok fő kommunikációs csatornája a kiállítás, így a múzeumi kutatók felelőssége a kiállításokhoz kapcsolódóan is vizsgálható. Mennyit nyom a latban a múzeumi kutató tudományos tevékenységének értékelése során egy kiállítás? Mi lehet még a mérőszáma a látogatószámon túl a múzeumi kutatásra alapozott kiállításoknak? Mi lenne az a tudományos kutatási támogatási rendszer, ahol a múzeumi kutatók eséllyel indulhatnak az egyetemi, akadémiai kutatóintézetek

mellett? Milyen produktív kapcsolatot lehet kialakítani a kutatás terén a múzeumok és az egyetemek között: mire szorítkozik most, és mi lehetne belőle? A kiállítás révén megvalósuló kommunikáció során a múzeum sokkal szélesebb közönségréteget képes megszólítani, mint egy kutatóintézet. Milyen felelősségi aspektusok vetődnek fel ebben a kommunikációban? Tud-e, kell-e versenyeznie egy múzeumnak egy kutatóintézettel? Tud-e, kell-e, hogy a múzeum a kiállításával társadalmi párbeszédet generáljon? Kell-e, hogy kiállításainak mindig legyen társadalmi relevanciája? Hogyan tud több lenni egy kiállítás, mint tárgyak összessége? Hogyan kell(ene) alkalmazkodnia a múzeumnak a megváltozott látogatói szokásokhoz? Mik azok az igények, melyeket egy-egy kiállításával felkelt és azok később más múzeumoknál is igényként jelentkeznek?

Ratkó Lujza: *Dance macabre? Megszokni vagy megszökni*

Vajon haláltáncukat járják-e a múzeumok manapság a középkori dance macabre-hoz hasonlóan, amelyben a halál táncba viszi, majd sírba kényszeríti a halandókat? Vajon nem a vég közelségét jelzi-e a múzeum panteonjában harsány kánkánt járó tanult kollégák hada? Vagy csupán a korszellemből fakadó egyszerű paradigmaváltásról van itt szó, amelyhez – ha tetszik, ha nem – alkalmazkodnunk kell? Bele kell törődnünk, hogy a kultúra funkciója ma már nem a felemelés, hanem a kiszolgálás? Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre keres, és remélhetőleg talál választ az előadás.

Reznák Erzsébet: *Egy nap a Kossuth Múzeumban 2015-ben*

A Kossuth Múzeum – feltehetően nem egyedülálló módon az országban – fontos találkozóhely is a helyi kulturális élet iránt érdeklődők számára. Legutóbbi tapasztalataim szerint azonban sok olyan kérdéssel, témával keresnek meg bennünket, amelyek nem tartoznak szorosan egy múzeum munkakörébe; ha jobban meggondolom, nem tartoznak semmilyen hivatal, intézmény, stb. hatáskörébe. Az előadásban példákkal szeretném illusztrálni egy helyi közösség (Cegléd) és egy közgyűjtemény (Kossuth Múzeum) együttműködését. Természetesen szó lesz a múzeum alapfeladatáról is.

Székely Zoltán: *Kutatási lehetőségek és tudományos teljesítmény*

A mosonmagyaróvári Hansági Múzeum egy nagy múltú és jelentős gyűjteményekkel rendelkező intézmény. Amikor 134 évvel ezelőtt Moson Megyei Történeti és Régészeti Egyletként megalapították, feladatául Moson megye történetének kutatását tűzték ki. Előadásunkban azt vizsgáljuk, hogy az 1950-től modern értelemben vett múzeumként működő intézmény – lehetőségei, muzeológus-létszáma függvényében – miként tudott ennek a programnak megfelelni. Az elmúlt fél évszázad tudományos teljesítménye arányban áll-e a felhalmozott műtárgyállománnyal, az egykori vármegye forrásadottságaival? A kötelező (ön)kritikával vizsgáljuk, hogy sikerült-e tudományos műhellyé válnia a múzeumnak?

Tóth Kálmán: *Új látogatói csoportok bevonására irányuló törekvések a szombathelyi múzeumokban*

A múzeum természetéből fakadóan „lassú műfaj”. Ha egyfolytában ott van a tudomány sarkában a bemutatás sürgető kényszere, nagy valószínűséggel egyre ritkábban szülehetnek kellőképpen rétegzett, aktuális üzenetű kiállítások. A múzeumpedagógus feladata pedig nem több és nem kevesebb, mint a kurátori üzenet közvetítése, legyen az akár egy-, akár többszólamú.

De mit érzékel ebből a dilemmából a közönség? Fel lehet még turbózni az érdeklődést a „szórakozva tanulás” szlogenjével? És ha igen, hol a határ? Vagy éppen a határok elmosódására kell felkészülni? Meg tudjuk-e szólítani a tudást, pihenést, önfeledt kikapcsolódást, gyámolítást, társaságot, közösséget, önkifejezést, élményt, katarzist kereső embereket egyaránt? Hogyan célszerű élni a kifejlesztett eszköztárral?

A Savaria MHV Múzeum elmúlt két évéből felvillantott néhány sikeres és kevésbé annak látszó kísérlet bemutatásával nem kívánom a feltett kérdéseket lezárni. Sőt!

Varga Benedek: *A múzeum az emlékezés és a felejtés metszéspontjában*

A múzeum elsősorban nem iskola, nem színház, vagy opera. Nem kávéház, nem egyetemi auditorium, s nem is koncertterem. Bár tevékenységét folyamatosan ki kell egészítenie, törekednie kell több téren megmutatkozni, ám mindenképpen meg kell őriznie önazonosságát. Tudományosan fontos, válogatott és pontosan feldolgozott tárgyak és – ugyanilyen jelentőséggel – a tárgyakhoz tapadó és a tárgyak által képviselt történetek, ismeretek gyűjtő-, és bemutatóhelyének, a közlemékezet (közvélekedés) és a tudomány metszéspontján álló intézménynek kell maradnia.

Meg kell őriznie, és tevékenységének központjába kell állítania a hagyományos múzeumi szerepeket, feladatokat. Azokat a feladatokat, amelyek minden egyéb múzeumi tevékenység alapját képezik, s amelyre az összes többi társadalmilag fontos és értékes szerep épül. A többi funkció ugyanis: az oktatási, a képzési, a fórum, a szórakoztatási és művészeti megjelenítés (zene, irodalom, filozófia etc.) a múzeum számára *kiegészítő* feladat, nem a fő csapásirány.

A tárgyak értelmezésének, a tárgyak által közvetített történeteknek, emlékezetnek, végső soron a tudás megőrzésnek és átadásnak a *további* eszközei, de nem öncélúak, nem a középpontban álló tevékenységek. Operába járhatunk ugyan zenetudományi szintű előadásokat is hallgatni a zeneköltészetéről, azonban elsősorban mégiscsak magát a darabot akarjuk hallgatni és nézni. Hasonlóképpen a múzeum sem helyezheti középpontjába az oktatást, a képzést, a verbális művelődést, a fórum mivoltot. Nem tudunk, és nem kell versenyeznünk az iskolával, az egyetemmel, a színházzal, a filmmel, a hangversenyteremmel és az operával. Ahogy ők sem tudnak velünk, a mi területünkön.

Fontos ilyen programokat is szervezni, de a múzeum kulturális misszióját és arculatát nem ezekre, hanem hagyományos múzeumi tevékenységére (kiállítások, online és print kiadványok etc.) kell alapozni, s ehhez kell kiegészítésként alkalmazni a többi eszközt.

A tudomány művelése ugyanakkor szintén nem öncélú a múzeumok számára, hiszen az intézmény egészét és nem egyes aspektusait tekintve a múzeum nem egyetem, nem akadémia és *nem is pusztán* őrző és kutatóhely. Hanem olyan művelődési intézmény, amely a felhalmozott tudást teszi közérthetővé és befogadhatóvá, sőt relevánssá és elérhetővé a társadalom egésze számára.

A múzeum közművelődési és kulturális szempontból metszéspontban áll: *a tudomány és a közvélekedés, az emlékezet és a felejtés metszéspontjában*. A létrehozott mondanivaló ezért mindig két pilléren nyugszik: a friss tudományos eredményeken és a közvélemény közgondolkodás számára releváns tudás megfogalmazásán, amelynek eszközei szerencsére igen gazdagok lehetnek.

Wilhelm Gábor: Múzeum, tudomány, részvétel

Azt szeretném vázolni, milyen keretben folyik tudományos munka a múzeumokban. A megközelítés egyszerre indul ki az adott helyzetből, alapvetően a Néprajzi Múzeum kapcsán, illetve próbál egy általánosabb szinten gondolkodni a lehetőségekről. Megpróbál keresztmetszetet adni a múzeumi kutatások mibenlétéről és a tágabb tudományos és nem tudományos szférával való viszonyáról. Arra keres választ, mi a célja és a szerepe a múzeumi kutatásoknak, kik és hogyan vesznek benne részt, hogyan hasznosulnak maguk a kutatások, hogyan jutnak el a lehetséges felhasználókhöz?

Tisztelettel kérem a beszámoló elfogadását!

.....
Dr. Lakner Lajos PhD
tudományos igazgatóhelyettes

